

ohjeet antavat viitteitä siitä, mikä on hyvää tai huonoa ammattilaisuutta, ne lisäävät ammatin arvostusta ja lisäävät julkaisujen uskottavuutta. Asian vieminen JSN:oon on kevyempi operaatio kuin oikeuteen vieminen.

Mäntylä luo myös lyhyet katsaukset journalistietikan syntyhistoriaan, journalistietikkaan meillä ja muualla ja JSN:n historiaan. Perusteellisimman käsittelyn saavat kuitenkin varsinaiset journalistien ohjeet ja niiden soveltamisohjeet. Vaikka esimerkit ovat edellisten ohjeiden soveltamisajalta, kirjoittaja arvioi jokaisesta esimerkistä, olisiko päätös nykyisten ohjeiden aikana erilainen. Nämä perustelut antavat esimerkeille lisäsyvyyttä.

Nykyisissä ohjeissa yksilön etu ja yksityisen suoja ovat vahvistuneet aikaisempiin ohjeisiin verrattuna. Samalla yhteisölliset viitteet ovat kadonneet. Enää *Journalistin ohjeissa* ei mainita yleistä etua, ihmis-oikeuksia eikä rauhaa tai ympäristöä. Ihmisarvo sentään mainitaan. Ohjeita "ei enää perustella yleisen edun, esimerkiksi monipuolisen julkisen keskustelun ja kansalaisen tiedon tarpeen näkökulmasta", kirjoittaa Mäntylä (s.135). Hän vertaa nykyisten ohjeiden taustalla olevaa ajattelua sosiologi Erik Allardtin suomalaisessa tiedeyhteisössä tapahtuneeseen muutokseen.

Ensimmäisiä eettisiä ohjeita tehtäessä 1950-luvun journalistit pysähtyivät miettimään alansa ammattieettisiä kysymyksiä. Tieteen puolella vastaavana kautena korostettiin autonomiaa ja eliittiin kuulumista. Sen jälkeen uskottiin yhteisten sopimusten ja hallinnon voimaan. Uusimmassa vaiheessa ohjeissa näkyi Mäntylän mukaan taloudellinen paine ja tiedotusvälineiden omistajien toiveet. "Tiedon oikeellisuudesta ei puhuta korostetusti, ja tulospaineessa toimittaja voi julkaista uutisen rajallisten tietojen perusteella" (s.138). Toisaalta kirjoittaja tunnustaa, että uusien ohjeiden soveltaminen vasta näyttää sen, mitä tulkintoja monimerkityksellisille sanoille neuvotellaan ohjaaviksi tulkinnoiksi.

Toivottavasti seuraavaan painokseen korjataan sellaiset pikkuvirheet kuin tieto neloskanavan aloittamisesta v. 1996 (s.100). Nelosen

lähetykset alkoivat kesäkuun alussa 1997. Sanaa advertoraali käytetään vain Internetixin oppimateriaalissa ja tässä kirjassa, muualla tämä sana kirjoitetaan muotoon advertoriaali. Epäselvä lause "lähdesuoja on toimittajan vahvimpiä tiedonhankintamenetelmiä" (s.80) saa pyhäntymään lukemisessa; mitähän kirjoittaja oikein mahtaa tarkoittaa menetelmillä.

Oppikirjana *Journalistin etiikka* on ajankohtainen ja tarpeellinen. Tarkkaan dokumentoitu akateeminen kirjoitustyylipiiri voi vierastuttaa muuta lukijakuntaa, joka myös tarvitsisi tällaista perusteosta.

KAARINA MELAKOSKI

Koneopetusta

Jussi Parikka:

KONEOPPI.

Ihmisen, teknologian ja median kytkennät.

Kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja 1. Turku: Turun yliopisto 2004. 227 s.

Jussi Parikka hämmentää ihmisen ja teknologian välistä suhdetta teoksessaan *Koneoppi*. Tekijä seuraa Marshall McLuhania ajatellessaan teknologian mediaksi, joka laajentaa ihmisen ruumiillisuutta. Tarkoituksena on osoittaa teoreettisesti argumentoiden, kuinka teknologia jäsentää elämäämme toisaalta käskien ja pakottaen, toisaalta kutsuen ja vietellen. Parikan mukaan teknologia on sekä hyvä että paha, missä piilee myös sen tuottava merkitys. Dystopioiden tai utopioiden sijaan on keskityttävä teknologian luomien kytkentöjen tarkasteluun.

Koneoppi rakentuu johdannon ja lopetuksen ohella neljän myös itsenäisenä artikkelina v. 2002–2004 julkaistun luvun varaan. Teos on tästä huolimatta eheä kokonaisuus ja tavallaan jatkaa siitä, mihin Jukka Sihvosen *Konelihan värinä* (Like, 2001) jäi. Kun Sihvonen pohtii runsaiden detaljien valossa teknologian modernia esihistoriaa, Parikka keskittyy enemmän pohtimaan kyberneettisen vallankumouksen jälkeistä aikaa. Hänen kysymyksensä on erityisesti teknologian luoman ambivalentenssin ja hybridisyyden selvittä-

minen. Parikka painottaa *Koneopin* roolia osana teknologiakasvatusta, joka auttaisi ymmärtämään teknologioiden roolin ajattelutapojen muodostuksessa. *Koneopissa* rakennetut kytkennät opettavat lukijan ymmärtämään, kuinka hän ei ole vain passiivisen teknologian aktiivinen käyttäjä. Kone elää ihmistä ja ihminen konetta.

Koneopin voima on osuissa teoria- ja esimerkkivalinnoissa ja käsittelyn selkeydessä. Parikka rakentaa esityksensä pääasiassa kulttuuriteoreettisen kirjallisuuden varaan. Hän soveltaa työssään muun muassa Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin filosofiaa, Friedrich Kittlerin mediafilosofiaa sekä Bruno Latourin ajatuksia ihmisen ja koneen epäpuhtaista liittymistä. *Koneopissa* analyysi ei kuitenkaan jää alistaiseksi millekään yksittäiselle teorialle, vaan Parikka käyttää teoksessaan laajasti suomalaista ja kansainvälistä kulttuurintutkimuksellista teknologiantutkimusta. Hänellä on selkeästi oma tutkimuslinjauksensa, johon kuuluu olennaisena osana humanististen tieteiden perusteiden pohdinta.

Johdannossa eli "Koneopin perusteissa" todetaan, että humanististen tieteiden käsitteitä tulisi uudistaa ei-inhimillisen näkökulmasta. Tähän haasteeseen hän pyrkii vastaamaan hahmottamalla ihmisen ja koneen välistä suhdetta virtapiiriin, sen sijaan että jompikumpi puoli olisi alistainen toiselle. Ratkaisu pyrkii ratkaisemaan dualistisen ajattelun ongelman. Latourlaisittain ihmisen ja koneen suhde hahmottuuuikin hybridisenä ja sekoittuneena.

Parikka rakentaa ruumiillisuuden analyysin Gilles Deleuzen ajattelun varaan. Hän avaa Deleuzen ja Guattarin tulemisen käsitteen avulla teknologisia tulemisiä, esimerkiksi David Cronenbergin *The Fly* -elokuvan (1986) karpäseksi tulemisiä ja teknologisia kytkentöjä aina *The Sims*in kaltaisista peleistä *tamagotchi*-lemmikeihin. Deleuzen ajatukset on esitetty esimerkillisen selkeästi ja yhdistetty oivaltavasti kyberneetikoiden ajatuksiin. *Halu* etsii kytkentöjä ja liitoksia. Epäpuhdas kyberneettinen subjekti niveltä osaksi sosiaalista todellisuutta ja sosiaaliteknologista kontrollikoneistoa. Erinomaisena esimerkkinä

tästä Parikka mainitsee AD/HD-oireyhtymän diagnosoimisen kulttuuriseksi ongelmaksi. Kyseessä on uudenlainen tapa hahmottaa subjektiviteettiä ja ruumis. Sosiokulttuurinen kontrolli ulottuu pään sisälle hermosoluihin asti.

Parikka nostaa kaunokirjalliseksi esimerkiksi teknologisesta epäpuhtaudesta kyberpunkin, jota käsittelevästä kirjallisuudesta hän ottaa esimerkeiksi muun muassa William Gibsonin tekstin *Neuromancer* (1984) ja Bruce Sterlingin *Schismatrix* (1985) ja elokuvista teokset *Pi* (1998), *Johnny Mnemonic* (1995) ja *The Matrix* (1999). Kun etenkin Gibsonin tuotantoa on käsitelty suhteellisen runsaasti Suomessakin, tekijään kohdistuu paljon odotuksia. Parikka sijoittaa tekstit hyvin osaksi teorioita ja kybernetiikan kehitystä, mutta kyberpunkia olisi voitu kontekstualisoida teoksessa tarkemmin. Olisivatko esimerkiksi varhaisempi scifikirjallisuus ja -elokuva, J.G. Ballardin proto-kyberpunk, William S. Burroughsin *cut-up*-metodit tai vaikkapa *industrial*-kulttuurissa 1970-luvulla esitetyt ihmiskone- ja informaatioisota-ajatuksukset olleet tarkemman käsittelyn arvoisia? Myös yhteiskuntateoreettinen kontekstualisointi olisi ollut paikallaan. Nyt tapausesimerkit jäävät hivenen ilmaan ikään kuin diskursseiksi diskurskien joukkoon. Yhteiskunnan muutos jää taustalle.

Parikan ratkaisu on rinnastaa *Neuromancerin* päähenkilö Case australialaiseen *body art* -taiteilijaan Stelarciin. Molempia on tulokittu omaa ruumiistaan vihaavina masokisteina, mutta Parikka hylkää käsityksen tuottavamman ihmiskonemuodostelman puolesta. "Case ja Stelarc haluavat ruumiillaan saavuttaa tuonpuolisen, ruumiin rajat ja herättää kysymyksen: mihin kaikkeen ruumis pystyisikään?" (s. 40.) Parikka tuleeekin kyberpunkin käsittelyssään oikeastaan vahingossa tuottaneeksi uudestaan romanttisen taiteilijamyytin, kun Stelarcin työ ja kyberpunk nähdään performatiivisena ruumiin rajojen kokeiluna.

Analysissä olisi kannattanut pohtia tarkemmin ontologian teemaa, jonka Parikka nostaa yhdeksi kyberpunkin keskeisistä teemoista. Teokset käsittelevät Parikan mu-

kaan ontologista epävarmuutta ja todellisuuden konstruktivisuutta. Tämä pakottaa teosten päähenkilöt kysymään ovatko he olemassa ja millaisissa koosteissa. Olisikin tärkeää kysyä, missä määrin subjektit ovat pakotettuja konstruoimaan itseään yhä uudelleen aina äärimmäisyyksiin asti omaa ruumista rankaisemalla.

Parikka viittaa muutamaa otteeseen teknologisessa maailmassa toteutuviin hulluuden muotoihin. Hän mainitsee esimerkiksi paranoidiklassikon, hermosairaana Daniel Paul Schreberin, jota Jukka Sihvonen pitää 2000-luvun ihmisen kaksoisoletona. Lienee muutakin kuin pelkkää sattumaa, että Schreberin isä Daniel Gottlob Moritz Schreber oli kirjoittanut 1800-luvulla niin sanotun mustan pedagogiikan klassikon ja kehitellyt lapsilleen muun muassa erilaisia mekaanisia kasvatusapuvälineitä, joita voisi pitää pienellä varauksella osana koneellistuvaa kasvatuskäytäntöä. Teknologiset perversiot ja patologiat olisivat ansainneet enemmän tilaa. Esimerkiksi kysymys siitä, missä määrin teknologisoitunut ja medioitunut kulttuuri tuottaa skitsofreniaa ja sivupersoonahäiriöitä, olisi pohtimisen arvoinen asia.

Voisi jopa väittää, että teknokulttuurissa toteutuva ruumiillisuuden pakkomielle vain vahvistaa tarvetta soveltaa uudestaan teorioita, jotka pystyvät tarttumaan ruumiillisuuteen sen perustavanlaatuisessa materiaalisuudessa. Ratkaisuja voidaan etsiä niin ruumiinfenomenologias- ta, psykoanalyysistä kuin Deleuzen ja Guattarin skitsoanalyysistäkin. Parikka olisi voinut korostaa esimerkeistään ruumiillisuuden haluja liikkeelle pistäviä voimia. Subjektit tavoittelevat itsesätelyä, olipa se kuinka kivuliasta tai radikaalia tahansa. *Koneopissa* toistetaan usein mainittu huomio siitä, että informaatioyhteiskunnassa tarinat pilkkoutuvat datamassojen edessä, mutta samaan aikaan subjekteilla näyttäisi olevan tarve kertoa tarinoita jopa viime kädessä omilla ruumiillaan. Teknologisessa maailmassa kysymys toimijuudesta on kaikkea muuta kuin vanhentunut.

Teoreettisia ideoita ei ole viety *Koneopissa* radikaaliin loppuun asti. Vaikka Parikka viittaa Antonin

Artaud'n projektiin löytää ajattelu ilman esikuvaa, hän päätyy rakentamaan ajatuksensa ihmisen muodostumisesta mediateknologioissa vakiintuneen ajatuksen varaan: ihminen rakentuu kielen ja diskurssin tuotteena. Deleuzeläinen pragmatistinen materialismi olisi antanut aineksia rohkeampaan otteeseen – ehkä CMX:n varhais- tuotannon tahtiin rokaton: "*Sieltä ne tulee / pyörivät sähkökoneet / ne tuhoaa kaiken tullessaan tanssimaan*" ("Pyörivät sähkökoneet", albumilta *Kolmikärki* 1990).

ATTE OKSANEN

OPINNÄYTTEET VUONNA 2004

HELSINGIN YLIOPISTO

Puhetieteiden laitos (puheviestinnän linja)

Pro gradu -tutkielmat:

Fagerström, Annette ja Paloheimo, Liina: YLE Radio 1:n kanavaprofiilin heijastuminen toimittajien puheviestintätättyliin.

Syrjäkangas, Susanna: Illoisesti teennäinen vai teennäisesti iloinen?: puhujan tunteiden tunnistamisen erot auditiivisessa ja audiovisuaalisessa havainnoinnissa.

Viitala, Laura: Kuultavat tunteet: sokeiden käsityksiä nonverbaalisten tunneilmaisujen tulkinnasta.

Wilkman, Liisa: Somalien kokemuksia vuorovaikutustilanteista suomalaisilla työmarkkinoilla.

Viestinnän laitos

Väitöskirjat:

Parikka, Tuija: Sexualizing of economic discourse in a Finnish daily newspaper of the 1990s.

*Salovaara-Moring, Inka: Media geographies: regional newspaper discourses in Finland in the 1990s.

Lisensiaatintyö:

Aalto-Matturi, Sari: Verkostako uuden ajan työväentalo?: verkkoviestinnän mahdollisuudet ammattiyhdistysliikkeessä.

Pro gradu -tutkielmat:

Blomqvist, Johanna: Från nyheter till söndagsläsning: reportagestilens utveckling i tre dagstidningar under åren 1927-2002.

Gabriellsson, Erika: Den kulinariska texten : en textanalys av matjournalistik som genre.